

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי
(במדבר כה, יא) בתוכם.

לפי שהיו השבטים מבזים אותו: הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מִישראל? לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. (רש"י) ובביאור הדברים נראה לומר, כי השבטים היו מבזים את פינחס באומרם ששורש קנאותו אינו ממקור טהור, אלא מאבי אמו שפיטם עגלים לעבודה זרה, ולכן מעשה רציחה הוא וכמבואר. לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, לומר שקנאותו כולה קודש היא.

ויש לומר בזה עוד, כי הנה מידתו של אהרן היא 'אוהב שלום ורודף שלום' כמו שאמרו באבות (פ"א מ"ב). וכבר נתבאר למעלה שקנאות צריכה להיות נקיה מכל כוונה אחרת, ומעתה יש לומר שמה שיחסו הכתוב אחר אהרן הכהן, בא לומר שקנאותו של פינחס גם היא שורשה ומקורה מלב מלא אהבה לכל אחד ואחד מישראל, ולב זה נתמלא בקנאת ה' צבקות לקדש שמו ית' בקרב ישראל. והואיל וזה היה מקור קנאותו, זכה פינחס להבטחה "הנני נותן לו את בריתי שלום".

ובזה יובן מה שיש לעורר, דהנה גם לעיל בפרשת בלק כתוב (פסוק ז): "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן". ולכאורה תמוה למה שם הוצרך הכתוב לייחסו לאהרן הכהן, הרי היה זה קודם המעשה? אכן לפי המבואר מיושב הדבר היטב, שכבר במעשה עצמו הוצרך הכתוב לייחסו אחר אהרן, לומר ששורש מעשהו הוא מאהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ורחוק הוא משנאה ושפיכות דמים וכל מעשהו נבע מקנאת ה' טהורה.²

נמצינו למדים כי התנאי לקנאות ראויה, שאפשר לזכות על ידה לכל המעלות, היא 'אהבת הבריות'. רק מי שאוהב את הבריות, "אט דער איז א קנאי!", זהו הקנאי האמיתי!

אמרו חז"ל ואלו קנאים

א. "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" — כלומר, שהכהנים המברכים יורשים הם קדושת אהרן. מתעוררת, אם כן, התמיהה, הלא הרבה כהנים הם מבני פנחס, והוא לא נתכהן ביחד עם כרֵנתו של אהרן רק על ידי מעשה מיוחד¹, והאיך מברכים בלשון של "קדשנו בקדושתו של אהרן".

ב. נראה לומר קודם תמצית התשובה, אחר כך להרחיב בבאורו. המשפט שצריך להאמר הוא: אמנם לא נתכהן פנחס עד לאזורי אותו מעשה שהרגו לזמרי, אבל בזכות אותו מעשה פעל שתגיע לו קדושת כהונה מאהרן.

ג. ונציע קודם הסבר על זה שלבית אהרן יש "כי לעולם חסדו" מיוחד משלהם. "יאמרו נא בית אהרן כי לעולם חסדו". וכבר נתבאר אצלנו פירושו שהתחלת הכהונה היא תוצאה ממעשה העגל, שניטלה העבודה מהבכורות וניתנה להם. והיה מקום לחשוב שעל פי ההבטחה של הכתוב "גם אלה תשכחנה"², שישכח מעשה עגל³ — אם כן אולי תתבטל גם הכהונה ותחזור העבודה לבכורות. לזה בא הפסוק "כי לעולם חסדו" המיוחד להם, לבית אהרן, לגלות שעבודת הכהונה וקדושתה נמשכות למרות ה"תשכחנה" של מעשה עגל. חסד הכהונה נשאר לעולם.

ד. "והמה בוכים פתח אוהל מועד"⁴ — שנתעלמה הלכה ממשה. ופנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר למשה אחי אבי אבא, לא כך למדתנו ברדתך מהר סיני: הבועל ארמית קנאין פוגעין בו⁵.

ה. מיסודו של הגר"א למדנו בפירוש דברי חז"ל אלו שאין הכונה לומר שמשה לימדם בעל פה אותה הלכה באותה שעה. ובאמת רחוק מן הסברא לומר שבשעת הירידה מהר סיני, שנה להם משה הלכה פרטית זו. אלא הכונה היא שמשה ברדתו מהר סיני שיבר את הלוחות. ובאותו מעשה של שבירת הלוחות היה גנוז הלימוד של "בועל ארמית קנאין פוגעין בו". מפני שהיתר שבירת הלוחות העלה מקל וחומר "אמר, ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה 'כל בן נכר לא יאכל ב' התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים, עאכו"כ"⁶. מעשה זה של שבירת הלוחות, שבנסיבות אחרות היה חמור מאוד, עכשו קבל הסכמתו של הקב"ה. והלימוד שלו היה שבהיות שישראל ואורייתא חד הוא, יוצא מזה שבשעה שהחיבור אינו ראוי — פוגעין בו. וישלך... את הלוחות⁷. מזה נובעת הלכתא ד"בועל ארמית", שגם הוא ענינו של חיבור שאינו ראוי, ארמית ובן-ישראל, בכגון דא — פוגעין בו. לכן הזכיר פנחס קורבתו למשה, "אחי דאבי אבא" — מפני שבאותו מעשה שמשם למד פנחס את ההלכה, היה מעורב בו אהרן. ויש בזה רמז לאיזה מעשה הוא מכין כשאומר "כך לימדתני ברדתך מהר סיני".

ו. הנה בענין שאהרן ומרים באו בטענה על משה⁸, שפירש מן האשה, הקשו בתוספות⁹, הלא היתה הנהגה זו אחד מג' דברים שעשה משה והסכים לו הקב"ה. ותירצו "שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים, דבדרך שאדם הולך בה מוליכין אותו".

4. במדבר כה, ו

5. סנהדרין פב

6. שבת פז

7. שמות לב, יט

8. במדבר יב, א

9. שבת פז

ואם כן הוא, היה אפשר שאף שבירת הלוחות שעשה משה מדעתו, תהיה עליו אותה טענה שהסכמת הקב"ה היתה רק בגלל שבאותו דרך דרצה משה מוליכין אותו, והיתה רק קנאות לשעתא ולא הלכה קבועה לדורות. וכאן הוא המקום של פעולת פנחס: מזה שהוציא הלכה למעשה בענין זמרי מאותו מעשה של שבירת הלוחות, ציין שההלכה של פוגעין בו, של השלכת הלוחות, היא הלכה לדורות. (אף שהיא בכלל "ואין מורין כן", סוף סוף "הלכה" היא נקראת) הוציא את ההלכה מכלל התחום של "דרך שרוצה לילך" לתחום נצחי לדורות. ועל ידי מה שהוכיח פנחס שפגיעה זו בחיבור שאינו ראוי היא הלכה לדורות, ולא ענין זמני — ובזה עצמו ביסס קנאות זו, בירר כהונה לעולם. שהלא כל עצמה של כהונה אינה אלא תיקון לאותו חיבור-לא-ראוי שבשעת חטא העגל ושגרם לשבירת הלוחות. ואף שחטא העגל יישכח, מכל מקום התיקון של שבירת הלוחות הבאה בעקבותיו נשארת כך לדורות. וכך כהונה נשארת לדורות. אם כן, רק בזכות פנחס יש לכהנים "כי לעולם חסדו" מיוחד משלהם, כהונה לעולם. והוא הוא החידוש שנתחדש במעשה הכהונה דפנחס לעומת כהונתו של אהרן. ועיין בלשונו של הרמב"ן¹⁰ על הנני נותן לו את בריתי שלום: ... באהרן נאמר רק לכבוד ולתפארת¹¹, ואלו אצל פנחס נתחדשה ברית — "ברית כהונת עולם". ובלי התעמק עכשו ברמיזות הרמב"ן נאמר, שפשוטו של ענין "ברית" הוא שאינה מתבטלת לעולם. זוהי הוספת כוחו של פנחס לשלשלת הכהונה.

ז. וחוזרים אנו בזה להתחלת המאמר, והוא שפעולת פנחס לא היה מעשה חדש צדדי שנשתכר בכהונה, אלא שצורת פעילותו היתה בירור על נצחיות כהונתו של אהרן.

10. במדבר כה, יא

11. שמות כה, ב